ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№3(2)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 422 sahifa,
16-mart, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Doniyorov S. M. –"Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirish 18
Uralova Fotima Baxtiyor qizi

Malakali sportchilarning kommunikativ qobiliyatlarini takomillashtirishda sotsiolingvistik yondashuv (gandbolchilar misolida).......... 23
G. A. Valiyeva

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida motor alaliyali bolalarni ruhiy va nutqiy rivojlantirish usullari 27
Suyunova Surayyo Ulash qizi

Sog'lom bola ekotizimining asoslari: ovqatlanish, immunitet va rivojlanish 31
Israilova Xusnida Adilovna

Mobil ilovalar yordamida mustaqil o'qishni rivojlantirish 37
Raximova Feruza Najmiddinovna

Biologiya darslarida muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash orqali mantiqiy fikrlashni rivojlantirish 42
Dauekeeva Gulistan Orinbaevna

Talabalarga ingliz tilidagi matnlarni kommunikativ metod yordamida o'qish texnikasini takomillashtirish usullari 46
Mo'minova Mahliyo Axrorjonovna

Velosiped haydashning afzalliklari 49
Raxmonova Go'zal Bobir qizi

Компетентностный подход как стратегическая основа модернизации образования и его реализация в преподавании русского языка как иностранного в Узбекистане 54
Мирзакбарова Севда Вахиддиновна

Umumta'lim maktablarida texnologiya fani mashg'ulotlarini tashkil etishning zamonaviy yondashuvlari va metodlari 58
Ziyamova Gulbaxor Tulabayevna

Типы аббревиации в русском и узбекском языках: сравнительно-типологический анализ 62
Рахмонова Бахтигул Пайзиллоевна

Maktabgacha ta'limda nutqni rivojlantirish jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish metodikasi 65
Abidjonova Mushtariybonu Qobiljon qizi

Tarbiyaviy tadbirlarni samarali tashkil etishda maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalarning o'zaro hamkorlik masalalari 71
Sanayeva Surayyo Bobonazarovna, Jabborova Shaxina G'affor qizi

Qadriyatli yondashuv asosida talabalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish .. 76
G'aybullayev Quvonchbek G'olibovich

Maktab o'quvchilarida stressga barqarorlik namoyon bo'lishining psixologik tahlili 83
Ismoilova N. Z.

Yoshlar ma'naviyatini shakllantirishda milliy qadriyatlarning o'rni 87
Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich

Funksional savodxonlikni rivojlantirishda o'qish savodxonligining o'rni va ahamiyati 91
Xatamova Munisa Mamadulla qizi

Transformatsiyalash tizimi asosida o'quvchilarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish samaradorligi 95
Jurayeva Zulayxo Islomovna

Zamonaviy boshqaruv nazariyalarida rahbar muloqoti (transformatsion, kommunikativ va ishtirokchi boshqaruv yondashuvlari asosida) 102
Islamova Dilfuza Dilshodovna

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida pedagogik kompetentlikni tabaqalashgan yondashuv asosida rivojlantirish mazmuni 107
Begmatova Nasiba Mengnarovna

Bo‘lajak maxsus pedagoglarni inklyuziv ta’limda subyektlar faoliyatini o‘rgatish metodikasi 112
Dilshodov Abrorjon Dilshodjon o‘g‘li

Pre-Reading Activities to Enhance Foreign Language Reading Comprehension: Reading “The Adventures of Tom Sawyer” in 10–11 Grades 118
Djumaniyazova Zulfiya Kaliyevna

Nutq aktlarini o‘rgatishda autentik materiallardan foydalanishning metodik imkoniyatlari (filologik yo‘nalish talabalari misolida) 122
Fayzulloeva Chevar G‘ayrat qizi

Yangi O‘zbekistonda talaba-yoshlarni milliy yuksaltirishda jadid-marifatparvarlari ilgari surgan g‘oyalarning o‘rni va roli 125
Mamadaliyev Abduvoxid Maxsitaliyevich

Gimnastikaning O‘zbekistonga kirib kelish va rivojlanish tarixi 128
N. Q. Mamasidova

Uglevodorodlar tarkibini aniqlashda massa ulushiga asoslangan refleksiv yondashuv (7-9-sinflar misolida) 131
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich, Smanova Zulayxo Asanalievna

Screencasting materiallarini yaratish va ularni o‘quv jarayonida qo‘llash 134
Maxmudova Dilfuza Meliyevna, Ergashov Niyozxon Ilyozxon o‘g‘li

Maktabgacha yoshdagi bolalarda so‘z shakllanishini psixolingvistik asoslari 137
Moxirabonu G‘aniyeva Adxam qizi

Maktabgacha ta’limdagi muammolar va yechimlar: o‘zbekiston respublikasi tajribasi 140
N. Sh. Miryusupova

Interaktiv kartografik resurslar va ularning ta’lim jarayonida qo‘llanilishining didaktik, kognitiv hamda metodik asoslari 143
Olimova Aziza Abdullayevna

Mentorlik tizimining tarixiy ildizlari va rivojlanish bosqichlari 147
Oxunova Dilnoza Qaxxorjonovna, Abdumannonova Durdonaxon Shuxratjon qizi

Talabalarning psixologik holati va stress omillarining prokrastinatsiyaga ta’siri hamda mustaqil ta’lim faoliyatini qo‘llab-quvvatlash usullari 150
Razakov Farxod Kuvondikovich, Rajabov Hikmat Toshevich

Talabalarni stulda o‘tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlashga o‘rgatish metodikasi 154
Sadatov Chori Xolmuradovich

Organik kimyo fanini o‘qitishda teskari ta’lim va texnologiyalarning ahamiyati 158
Umrbekova Maftuna Ulug‘bek qizi, Babanazarova Ayzada Omirbaevna, Abdulxakimova Gulziyba Ziynatdinovna

Duduqlanishni bartaraf etishda kompleks metodlarini qo‘llashning samaradorligi 162
Xasanova Barnoxon Abdusattor qizi

Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv asosida bo‘lajak o‘qituvchilarning pedagogik kompetentligini takomillashtirish 165
Xolbozorova Nasiba Xolbozar qizi

Проектирование персонализированных образовательных сценариев в дошкольном образовании средствами генеративного искусственного интеллекта 168
Пак Диана Александровна

Bo‘lajak pedagoglarni tayyorlashda STEAM yondashuvining roli 170
Atenov Jandarbek Dayrabay o‘g‘li

Innovatsion ta’lim muhitida talabalarning kasbiy muloqot kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik asoslari 173
Bo‘ltakov Sanjarbek Xazratqul o‘g‘li

Alohida ta’lim ehtiyojlari mavjud bo‘lgan bolalar uchun inklyuziv ta’lim tizimining ahamiyati 176
Mehmonova Nodiraxon Yusufxon qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Duduqlanish nutq kamchiligini korreksiyalashning maxsus va integratsiyalashgan texnologiyalarini rivojlantirish 180
Boxodirova Gulasalxon Ibrohimovna

Эссе как инструмент формирования и диагностики компетенций в системе высшего образования . 184
Шейхмамбетов Сервер Рефикович

Matallar va folklor hikoyalari: maktabgacha ta'lim tashkilotlarida interaktiv dars texnologiyalari 188
Azimova Nodira Hikmatovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish va ularni sportga yo'naltirishning pedagogik asoslari 191
Norboyev Komiljon Jurakulovich, Rustamova Kamola Xayrulla qizi

Oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy-gumanitar fanlarning o'qitilishining ahamiyati 194
Burkhanova Sabo Tulanovna

Oliy ta'lim muassasalarida O'zbekistonning eng yangi tarixini o'qitishning metodologik asoslari va muammolari 197
Norbutayeva Guzal Abdig'ofurovna

Ta'lim tashkilotlarida sifatni boshqarish jarayonlarini tizimli rejalashtirishning nazariy va amaliy asoslari 200
Abdurashit Karimovich Avliyakulov

Tarbiya darslari samaradorligini oshirishda abdulla avloniy pedagogik hikmatlaridan foydalanishni metodik tashkil etish 204
Daliyeva Eliza Zokir qizi

Badiiy-tarixiy meros asosida bo'lajak pedagoglarning refleksiv tafakkuri va kasbiy identifikatsiyasini rivojlantirish 207
Qodirova Mavluda Maxodir qizi

Adabiyot darslarida lirik asarlarni vizual yondashuvlar asosida o'qitish usullari 210
Sobitova Mahmudaxon Shuxratbek qizi

ESG tamoyillarini ta'lim tizimiga joriy etish orqali talabalarda ekologik, ijtimoiy va boshqaruv ko'nikmalarini shakllantirish 216
Tursunova Shahzoda Baxromovna

Социально-психологические факторы нарушения психологического здоровья в семье 219
Гулру Тургунова

O'zini tarbiyalash (self-development) g'oyasining Ibn Sino ta'limotidagi o'rni 229
Usmanova E'zoza Zokirjonovna

Оценка динамики физиологических показателей волейболистов 12–16 лет в предсоревновательный и соревновательный периоды 234
Умматалиева Шерзода Шерали угли

Individual sport turlarida sportchilarning natijadorlik kompetensiyasini motivatsion omillar asosida shakllantirish 239
Baratov Nasriddin Karshibayevich

O'smirlarda internetdan ortiqcha foydalanishning psixologik oqibatlari 243
Fayziyeva Nodira Sobirovna

Transakt analiz: shaxslararo muloqotni tahlil qilishning nazariy va amaliy asoslari 247
Nilufar Sayfidinovna Sangirova

Inklyuziv ta'lim jarayonini boshqarish mexanizmlarini rivojlantirish (umumiy o'rta ta'lim maktablari misolida) 252
Abdug'aniyev Abdurauf Abdumannonovich

O'zbek milliy kurashining tarixiy rivojlanish bosqichlari va uning yoshlar tarbiyasidagi pedagogik ahamiyati 257
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Almardanov Xasan Asqarovich

Belbog'li kurashning shakllanishi va rivojlanish tarixi: jismoniy tarbiya tizimidagi o'rni va metodik imkoniyatlari 261
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Norqizilov Muxammadbek Sherali o'gli

Dzyudo kurashining tarixiy evolyutsiyasi va uning ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida qo'llanishi 265
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Norqobilov Jamshid G'ulomovich

Dzyudo kurashining tarixiy evolyutsiyasi va uning ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida qo'llanishi 270
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Nurullayev Fazliddin Murodulla o'gli

Raqamli muhitda shaxs xulq-atvori dinamikasi (bolalik va o'smirlik misolida) 275
Raimdjanov Mirkarim Tolibjon o'g'li

O'quvchilarning intellektual qobiliyatlarini oshirishning pedagogik va psixologik asoslari 278
Suvanova Baxtigul Baxridinovna

Xalqaro tajriba asosida o'quvchilarda tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish mexanizmlari....283
Azimov I. T., Mirzayeva N. I.

Boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'qitishda didaktik vositalardan foydalanish 288
Ziyaboyeva Sevara Saydullayevna

Yuqori malakali o'rta masofaga yuguruvchilarning jismoniy rivojlanish dinamikasi 292
Nazarov Nuriddin Baxranovich

Maktab direktorining partisipativ boshqaruv faoliyatida qarorlar qabul qilish jarayonida ishtirokchilarning roli 297
Jabborova Yulduzxon Hasan qizi

Tibbiyotda nizoli vaziyatlar va ularni bartaraf etish usullari....301
Olimova Dono Shakirovna, Baxtiyorova Shahnoza Mansurbekovna

Ichki kasalliklarni tashxislashda klinik fikrlashning o'rni....304
Tilavova Muqaddas, Hasanova Munisa, Mamatqulova Fayzo, Hakimova Xonbuvi Hakimovna

Транснациональные компании и проблема суверенитета национального государства....307
Ф. Равшанов, Л. Сохибова

Bo'lajak tarbiyachilarda o'quv-biluv faoliyati motivatsiyasini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati....311
Muhammadiyeva Manzura Maratovna, Musulmonova Sabrina Akmal qizi

Texnologik ta'limda xorijiy tajriba 316
Lochinbek Abdirasulov

Talabalarda ilmiy-tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari....319
Saffarova Mohidil Axmadovna, Mustafayeva Feruza Anvar qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ona tili darslaridagi asosiy resurslari: "ona tili" darsligi, mashq daftari, o'qituvchi kitobi ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida....324
Soatova Hilola Shuhrat qizi

Harbiy vatanparvarlik tarbiyasi – zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omili sifatida....328
R. D. Mustayev, H. F. Abduvositov

Русскоязычная литература Узбекистана современного периода: проблематика, поэтика и художественный анализ....332
Чернова Татьяна Алексеевна

O'smirlar orasida tengdoshlar bosimi va uning psixologik ta'siri 335
Toshpo'latova O'giloy Baxtiyor qizi

Bo'lajak tarbiyachilarning maktabgacha yoshdagi bolalarda iste'mol madaniyatini shakllantirish jarayonida targeting yondashuvining pedagogik nazariy asoslari 339
D. G. Umnov

Ona tili darslarini ikkinchi til tamoyillari asosida tashkil etish masalalari....344
Maxkamova Guluzroxon Abdumutalibovna

Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ishlarni pedagogik jihatlardan tashkil etishning nazariy va amaliy aspektlari 347
Mahkamov Mahammadjon Dadajonovich

Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlar asosida dars jarayonini takomillashtirish metodikasi 351
Muhammadjonova Durdonaxon Bahromjon qizi

Tarix darslarini modellashtirishda pedagogik metodlar tasnifi va ularning samaradorligi 354
Ikrom Qodirov

Hadassah gospital maktabi modelining oʻziga xos xususiyatlari, pedagogik samaradorligi va uni Oʻzbekiston gospital maktablariga tatbiq etishning ahamiyati 357
Abdullayev Aziz Habibullayevich, Ochilov Orazbek Qosim oʻgʻli, Alimova Dono Abbosxanovna

Davlat boshqaruvi tizmida korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash va prognozlash metodologiyasi............361
Amirxoʻjayev Shukurjon Qurbonovich, Sotvoldiyev Akbarjon Umidjon oʻgʻli

Neyropedagogik yondashuv asosida oʻquvchilarda pozitiv fikrlashni rivojlantirishning ilmiy-nazariy va amaliy asoslari 364
Babakulova Dilnoza Ramazonovna

Boshlangʻich sinflarda nutqiy nuqsonlarning oldini olish va oʻquvchilarning talaffuz madaniyatini shakllantirish metodikasi..367
Baxtiyorova Nastarin Baxriddinovna, Daminova Dilbar Melimurodovna

Boshlangʻich sinf oʻquvchilarining bilim olishga qiziqishini oshirishda gamifikatsiya elementlaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari...370
Gʻaniyeva Gulxayyo Islom qizi, Raxmatova Shaxlo Mansurovna

Ingliz tili darslarida kitobxonlik koʻnikmalarining oʻziga xosligi 373
Joʻraboyeva Turgʻunoy Ikromjon qizi

Boʻlajak boshlangʻich sinf oʻqituvchilarida lingvokognitiv kompetentlikni rivojlantirishning didaktik tizimi.....377
Kozimova Sadoqat

Umumta'lim maktablarida tabiiy fanlar (science)ni oʻqitish orqali ekologik savodxonlikni shakllantirishning pedagogik asoslari 380
Majitov Turgʻunali Anvar oʻgʻli

Oilaviy munosabatlarda manipulyativ muloqot indikatsiyasi: psixologik tahlil va eksperimental natijalar.....383
Nishanova Zulfizar Yashin qizi

Boʻlajak mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda raqamli ta'lim texnologiyalarining oʻrni...386
Nurulloyev Firuz Noʻmonjonovich

Talabalarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishning tarixiy-pedagogik asoslari (ma'rifatparvar mutafakkirlar merosi misolida)..390
Sabirov Kaxramon Bektursun oʻgʻli

Maktabgacha ta'lim yoshidagi 5-6 yoshli bolalarda muammoli vaziyatlarni mustaqil yechish qobiliyatini shakllantirish metodikasini takomillashtirish..393
Tillayeva Vasila Oʻktam qizi

Kritik fikrlash kompetensiyasining pedagogik va didaktik mazmuni 398
Tursunaliyev Shaxzod Sherali oʻgʻli

Kurashchi qizlarning texnik harakatlarini kinematik va kinetik modellashtirish..402
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi

Oliy ta'limda ishga doir muloqot asoslari fanini oʻqitish orqali talabalarning ogʻzaki fikrlash va nutq faoliyatini rivojlantirish 406
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna

Роль онлайн-платформ и образовательных сервисов в формировании ответственности студентов.409
Гуламов Жасур Баходирович

Изучение изменений полярного переключения негативных и позитивных эмоций средового воздействия в процессе развития/реабилитации механизмов эмпатии 413
Ягудин Дмитрий Рустамович

XALQARO TAJRIBA ASOSIDA O'QUVCHILARDA TADBIRKORLIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH MEXANIZMLARI

Azimov I. T.
Nizomiy nomidagi Milliy pedagogika universiteti dotsenti

Mirzayeva N. I.
University of Business and Science (Toshkent filiali), PhD

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchilarni tadbirkorlik faoliyatiga yo'naltirish hamda ta'lim tizimiga tadbirkorlik faoliyatini joriy etish bo'yicha xorijiy mamlakatlarda amalga oshirilayotgan ishlar tahlil qilingan. Shuningdek, mazkur tajribani milliy ta'lim tizimiga tatbiq etish yo'llari yoritilgan. Tadbirkorlik sohasidagi ta'limga oid tadqiqotlar, uni amaliyotga joriy etish masalalari hamda umumta'lim maktablari biologiya darslarida o'quvchilarni tadbirkorlik faoliyatiga yo'naltirishda fanlararo integratsiyaning o'rni ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: yoshlar tadbirkorligi, milliy ta'lim tizimi, biologiya, innovatsiyalar, kompetentlik, xalqaro tajriba, xorijiy amaliyot, fanlararo integratsiya.

Abstract: This article analyzes activities implemented in foreign countries aimed at guiding students toward entrepreneurial activity and integrating entrepreneurship into the education system. It also discusses ways of adapting this experience to the national education system. The paper examines research on entrepreneurship education, its practical implementation, and substantiates the role of interdisciplinary integration in developing students' entrepreneurial skills during biology lessons in general secondary schools.

Key words: youth entrepreneurship, national education system, biology, innovation, competence, international experience, foreign practice, interdisciplinary integration.

Аннотация: В данной статье представлен анализ деятельности, осуществляемой в зарубежных странах по направлению учащихся к предпринимательской деятельности, а также по внедрению предпринимательства в систему образования. Освещены пути адаптации данного опыта к национальной системе образования. Рассмотрены результаты исследований в области предпринимательского образования, вопросы его практического применения, а также обоснована роль межпредметной интеграции в формировании предпринимательских навыков учащихся на уроках биологии в общеобразовательных школах.

Ключевые слова: молодёжное предпринимательство, национальная система образования, биология, инновации, компетентность, международный опыт, зарубежная практика, межпредметная интеграция.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga, ayniqsa yoshlarni tadbirkorlik faoliyatiga jalb etish hamda ularning bandligini ta'minlashga alohida e'tibor qaratmoqdalar.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 20-apreldagi "Yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash va bandligiga ko'maklashish, ularni ijtimoiy himoya qilish hamda bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-6208-son[1] Farmonida yoshlarni qo'llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish, ularning bandligiga ko'maklashish, tadbirkorlik g'oya va tashabbuslarini rag'batlantirish, ular munosib daromad olishi uchun qo'shimcha sharoitlar yaratish, yoshlarni tadbirkorlikka jalb qilish, ularni doimiy ish bilan ta'minlash hamda qo'shimcha daromad olishlari uchun qulay shart-sharoitlar yaratish vazifalari belgilab berilgan.

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 20-apreldagi "Yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash va bandligiga ko'maklashish, ularni ijtimoiy himoya qilish hamda bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-6208-son Farmon: https://lex.uz/docs/-5382151

Yoshlar tadbirkorligiga berilayotgan e'tibor uzluksiz ta'lim tizimida ham tadbirkorlik faoliyatiga yo'naltirilgan ta'limni yo'lga qo'yishni, shuningdek, chet el ta'lim tizimidagi tadbirkorlik faoliyatiga oid qarashlarni tahlil qilish va ularni milliy ta'lim tizimiga tatbiq etish masalalarini alohida vazifa sifatida belgilash zarurligini ko'rsatadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Hozirgi zamon taraqqiyotining dolzarb vazifalaridan biri – zamonaviy, jadal rivojlanib borayotgan jamiyat ehtiyojlarini inobatga olgan holda, ta'lim sohasida innovatsion yondashuvlarni joriy etuvchi yangi ta'lim yo'nalishlari va texnologiyalariga o'tishdir. Bunda ta'limning amaliy yo'naltirilganligi alohida ahamiyat kasb etadi.

Innovatsiyalar iqtisodiyot va ta'lim tizimini raqamlashtirish, o'sib kelayotgan yosh avlodni o'qitish jarayoniga yangicha yondashuvlarni tatbiq etish, ijtimoiy sheriklikni rivojlantirish, kompetensiyaviy hamda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlarni kengaytirish, shuningdek, ta'limda davlat-jamoat boshqaruvini dolzarblashtirish bilan chambarchas bog'liqdir.

Mazkur sharoitda zamonaviy shaxsning tayanch komponentlaridan biri sifatida tadbirkorlik ta'limi va tadbirkorlik kompetentligining ahamiyati tobora ortib bormoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Hozirgi vaqtda mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar tomonidan ta'lim darajasi bilan tadbirkorlik faoliyati o'rtasida barqaror bog'liqlik mavjudligi aniqlangan. Ushbu maqolada zamonaviy sharoitda Yevropa mamlakatlarida tadbirkorlik ta'limini tashkil etishning asosiy yondashuvlari ko'rib chiqiladi. Yevropa Ittifoqining tadbirkorlik ta'limini rivojlantirish bo'yicha bazaviy hujjatlari tahlili asosida uning strategiyalari, ustuvor yo'nalishlari hamda muvaffaqiyat omillari tavsiflanadi. Shuningdek, tadbirkorlik ta'limi mazmuniga yondashuvlardagi farqlar va uni shaxsiy rivojlanish omili sifatida baholash masalalari yoritiladi.

Xalqaro amaliyot tadbirkorlik faoliyati asoslari, tadbirkorlik tafakkuri, shuningdek, shaxsiy biznesni tashkil etish va uni boshqarish strategiyalarini shakllantiradigan, vaqt sinovidan o'tgan tadbirkorlikni o'qitish texnologiyalarini namoyon etadi. Shu munosabat bilan Yevropa mamlakatlarining tadbirkorlikka o'qitishni tashkil etish borasidagi tajribasi O'zbekiston uchun foydali bo'lishi mumkin.

Yevropada, xususan, Yevropa Ittifoqi doirasida tadbirkorlik ta'limiga strategik yondashuv, avvalo, yirik tadbirkorlik kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan. Bunda bozor imkoniyatlarini baholash, o'ziga xos strategiya ishlab chiqish va amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga alohida e'tibor beriladi.

Barcha ta'lim dasturlari o'quv jarayoniga amaliy elementlarni keng joriy etish asosida ishlab chiqilgan bo'lib, asosiy urg'u maktablarda tadbirkorlikni o'qitishning eksperimental va interfaol shakllariga qaratilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

G'arb tajribasida tadbirkorlik ta'limi Yevropa Parlamenti va Yevropa Komissiyasi tomonidan qabul qilingan "Uzluksiz ta'limning asosiy kompetensiyalari to'g'risida"gi tavsiyalarga asoslanadi. Mazkur hujjatda "tashabbuskorlik va tadbirkorlik ruhi" sakkizta asosiy kompetensiyadan biri sifatida belgilangan.

Tadbirkorlik zamonaviy insonning asosiy kompetensiyalaridan biri sifatida European Commissionning tadbirkorlik ta'limi bo'yicha ishchi guruhi ma'ruzasida alohida ta'kidlangan. Ushbu hujjatda tadbirkorlik ta'limi ijodiy g'oyalarni amaliy tadbirkorlik faoliyatiga aylantirish imkonini beruvchi ko'nikma va malakalarni rivojlantirish jarayoni sifatida talqin etiladi.

Bu kompetensiya barcha o'quvchilar uchun shaxsiy rivojlanish, faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish, ijtimoiy integratsiya va bandlikni ta'minlashga xizmat qiluvchi muhim omil hisoblanadi. Shu bois tadbirkorlik ruhini (xulq-atvorini) shakllantirish butun ta'lim jarayoni davomida, barcha fanlar kesimida va turli sohalarda – tijorat maqsadlarida yoki ularsiz – rasmiy va norasmiy ta'lim shakllari orqali qo'llab-quvvatlanishi zarur.

Tadbirkorlikni asosiy kompetensiya sifatidagi umumevropa tushunchasi muayyan ikki jihat bilan tavsiflanadi. Birinchidan, tadbirkorlikka oid qarashlar, ko'nikmalar va bilimlarni rivojlantirish innovatsion g'oyalarni aniq tizim va mantiqiy amallar orqali amaliyotga joriy etish imkonini berishi lozim. Ikkinchidan, tadbirkorlik faqat iqtisodiy faoliyat yoki biznesni tashkil etish bilan cheklanmaydi, balki keng ma'noda zamonaviy jamiyat hayotining barcha sohalarini qamrab oladi. Novatorlik va ijodiy harakatlar yangi korxona doirasida ham, mavjud tashkilotlar doirasida ham amalga oshirilishi mumkin.

Tadbirkorlik sohasidagi ta'lim masalalariga oid tadqiqotlar uni amaliyotga tatbiq etishda sezilarli farqlar mavjudligini ko'rsatadi. Bu farqlar, avvalo, tadbirkorlik ta'limi mazmunini tushunish va talqin etishdagi yondashuvlarning turlicha ekanligi bilan izohlanadi. Tadbirkorlik ta'limi mazmunini anglashdagi xilma-xillikning yana bir sababi shundaki, tadbirkorlikning o'zi ko'p qirrali va murakkab soha hisoblanadi.

Shu bois turli yosh guruhlaridagi o'quvchilarni tadbirkorlikka o'rgatish jarayonida umumiy tushunchaga erishish uchun barcha manfaatdor tomonlarning faol ishtirokini ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazmunni aniqlashdagi farqlar turli Yevropa mamlakatlarida tadbirkorlik ta'limi g'oyat muhim jihat sifatida ko'rilishini ko'rsatadi. Bu farqni tan olish turli xil yondashuvlarni ham e'tirof etishni anglatadi. Shunday qilib, tadbirkorlik ta'limining tashkil etilishi, o'qitishning roli va uning maqsadi tadbirkorlik faoliyatiga yo'naltirilgan holda turlicha talqin qilinadi.

Ilmiy-amaliy tadqiqotlar sharhiga ko'ra, mazkur muammo yuzasidan mualliflar ikki asosiy yondashuvni aniqlaganlar.

Birinchi yondashuv bazaviy tadbirkorlik ta'limini keng ma'noda talqin etishni nazarda tutadi. U tadbirkorlik mazmunining mohiyatini ochib berishga qaratilgan bo'lib, Yevropa Parlamenti hamda Yevropa Komissiyasining asosiy kompetensiyalar bo'yicha tavsiyalarida keltirilgan ta'rifga yaqin hisoblanadi.

Mazkur yondashuvda bandlik, faol fuqarolik pozitsiyasi va tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish bilan bog'liq o'quv natijalariga alohida e'tibor qaratiladi. Bu esa ta'lim oluvchilarning hayoti va kasbiy faoliyati uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Ikkinchi yondashuv ta'lim natijalariga e'tibor qaratadi hamda tadbirkorlik faoliyati bilan bevosita bog'liq jihatlarni – ya'ni o'z ishini tashkil etish va uni samarali boshqarish qobiliyatini – rivojlantirishni nazarda tutadi. Bunday yondashuv ko'proq tadbirkorlik ta'limining milliy ta'rifiga tayanadigan mamlakatlarga xosdir.

Yevropa Ittifoqida esa tadbirkorlik ta'limi asosiy kompetensiyalar doirasida ko'rib chiqiladi va ayrim mamlakatlar bazaviy ta'rifga qo'shimcha ravishda uni rasmiy hujjatlarda milliy darajada aniq belgilab qo'ygan.

Ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Yevropa mamlakatlarining taxminan yarmi Yevropa Komissiyasi tomonidan berilgan ta'rifga tayanadi. Mamlakatlarning uchdan bir qismi esa tadbirkorlik ta'limiga doir o'z milliy ta'rifidan foydalanadi. Shu bilan birga, o'nta mamlakatda tadbirkorlik ta'limining milliy miqyosda umume'tirof etilgan yagona ta'rifi mavjud emas.

Kontekst nuqtai nazaridan qaralganda, tadbirkorlik ta'limining aksariyat milliy ta'riflari umumevropa yondashuvi elementlarini qamrab oladi. Ular, avvalo, asosiy tadbirkorlik kompetensiyalariga e'tibor qaratadi, biroq milliy tadbirkorlik muhiti, ekologik omillar va mamlakatning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda rollar hamda maqsadlarga alohida urg'u beradi.

Ayrim hollarda tadbirkorlikka berilgan ta'riflar (masalan, Ispaniya, Buyuk Britaniya va Norvegiya) tadbirkorlik ta'limini o'ziga xos ma'noda talqin qiladi. Jumladan, Ispaniyada tadbirkorlik ta'limi martaba va ishga joylashish imkoniyatlari bilan bog'liq bilim hamda ko'nikmalarni, shuningdek, moliyaviy savodxonlik va biznes yuritishning umumiy tamoyillarini qamrab oladi. Bunda o'quvchilarda tadbirkorlikka oid qarashlarni shakllantirish, ijodiy fikrlashni rivojlantirish hamda noaniqlik sharoitida xavflarni boshqarish ko'nikmalarini mustahkamlashga alohida e'tibor qaratiladi.

Shimoliy Irlandiyada ishlab chiqilgan ta'rifga ko'ra, tadbirkorlik ta'limi insonlarga mehnat bozorida noyob, innovatsion va ijodiy hissa qo'shish imkonini beradigan ko'nikmalarni shakllantirishni anglatadi. Bu ko'nikmalar bandlik sohasida ham, o'zini o'zi ish bilan ta'minlash yo'nalishida ham muhim hisoblanadi.

Norvegiyada esa tadbirkorlik ta'limi barcha uchun mehnat faoliyati va biznes sohasida zarur bo'lgan muhim kompetensiya sifatida e'tirof etiladi.

Belgiyaning Flamand hamjamiyati tadbirkorlik ta'limi mazmunini tadbirkorlikni har bir shaxs uchun qo'shilgan qiymat sifatida talqin etish asosida tushunadi. Maltada qo'llaniladigan ta'rifda esa "hayot ko'nikmalari" tushunchasi faqat uyda va jamiyatda kundalik hayot doirasida tilga olinadi.

Avstriyaning "Trio modeli" ta'lim tizimi tadbirkorlikka yo'naltirilgan bo'lib, uning pirovard maqsadi barqaror va faol (jo'shqin) fuqarolik jamiyatini shakllantirishdan iborat.

Finlarning ta'rifiga ko'ra, "tadbirkorlikka oid sifatlar ta'limda, ishda, hordiq chiqarishda va boshqa ijtimoiy faoliyatlarda kundalik hayotni qo'llab-quvvatlaydi", Shvetsiyada esa ushbu sifatlar ijtimoiy, madaniy yoki iqtisodiy kontekstdagi faoliyatga taalluqli hisoblanadi.

Buyuk Britaniyada ko'proq "ishlab chiqarish ta'limi" atamasi European Commission tomonidan qayd etilganidek, "tadbirkorlik sohasidagi ta'lim" atamasi o'rniga ishlatiladi. Ishlab chiqarish ta'limi ko'p sonli biznes-startaplarda ishtirok etishdan ko'ra, shaxsiy tashabbuskorlikni sezilarli darajada rivojlantirishga imkon beruvchi keng ko'lamli ko'nikma va xususiyatlarni qamrab oladi.

Shu bilan birga, ishlab chiqarish ta'limining asosiy elementlari tadbirkorlik niyatlari va imkoniyatlaridan iborat. Uels hududida "ishlab chiqarish ta'limi" va "tadbirkorlik ta'limi" atamalari qo'llaniladi. So'nggisi yoshlarga "hayot va mehnatga yondashuvda ijobiy, faol va muvaffaqiyatli bo'lish imkonini berish"ga qaratilgan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Yevropa mamlakatlarida tadbirkorlik ta'limining asosiy strategiyalarini quyidagicha talqin qilish mumkin:

Umumiy konsepsiyani aks ettiruvchi, bevosita tadbirkorlikka o'rgatishga yo'naltirilgan aniq strategiyalar ishlab chiqilishi muhim ahamiyatga ega. Bunda davlatning ustuvor yo'nalishlari – ta'lim, innovatsiyalar va iqtisodiy rivojlanish – o'zaro integratsiyalashgan holda amalga oshirilishi zarur. Mazkur yo'nalishlarni hayotga tatbiq etish uchun kompleks va tizimli chora-tadbirlar ishlab chiqilishi lozim.

Shuningdek, o'quv maqsadlarini integratsiyalash strategiyalari ta'lim, o'qitish jarayoni, yoshlar muammolari, tadbirkorlik faoliyati hamda uzluksiz ta'lim tamoyillari bilan uyg'unlashtirilishi kerak. Bunday yondashuv yoshlarning tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish va ularning mehnat bozoriga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvini ta'minlaydi.

Tadbirkorlik ta'limi strategiyalari iqtisodiy rivojlanishning umumiy muammolari bilan chambarchas bog'liq bo'lishi lozim. Xususan, tadbirkorlikni o'qitish jarayoni bandlik muammolarini hal etish, kichik va o'rta biznesni rivojlantirish hamda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash strategiyalari bilan uyg'un holda olib borilishi zarur.

Tadqiqotlar Yevropa mamlakatlarida tadbirkorlik ta'limi muvaffaqiyatining bir qator muhim omillarini aniqlash imkonini berdi. Birinchidan, tadbirkorlik ta'limi barcha ta'lim bosqichlarini qamrab olishi kerak. 2006-yildan buyon Yevropa Komissiyasi tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar tadbirkorlik ta'limini maktabgacha ta'limdan boshlab oliy ta'lim va kattalar ta'limigacha bo'lgan barcha darajalarda joriy etish muhimligini ta'kidlaydi. X. Rozendal va boshqa tadqiqotchilarning ishlari ham ushbu omilning ahamiyatini tasdiqlaydi hamda tadbirkorlik ta'limini o'quv dasturlariga kiritish sezilarli ijobiy natijalar berishini ko'rsatadi.

Strategiyani amalga oshirish jarayonidagi taraqqiyot hamda milliy ko'rsatkichlarni aniqlash, ayniqsa, tadbirkorlik sohasida ta'lim yo'nalishida muhim ahamiyat kasb etadi. Yevropa Komissiyasi huzuridagi Tadbirkorlikni o'rganish va kompetensiyalar bo'yicha ekspertlar guruhi tadbirkorlik ta'limi sifati ko'rsatkichlari yuzasidan monitoringni yo'lga qo'yish bo'yicha bir qator tavsiyalar ishlab chiqqan. Unga ko'ra, milliy darajada tadbirkorlik ta'limini, jumladan, uni ta'lim tizimiga izchil integratsiya qilish hamda aniq strategiya yoki harakatlar rejasiga kiritish zarur.

So'nggi yillarda yevropalik ekspertlar tomonidan tadbirkorlik sohasidagi ta'limning ahamiyati e'tirof etildi hamda "Yevropada tadbirkorlik" nomli "yashil kitob" nashr qilindi (European Commission. Expert Group on Indicators on Entrepreneurial Learning and Competence).

Yevropa Ittifoqi darajasida mazkur hujjat ta'lim, tadbirkorlik madaniyati va unga oid ko'nikmalarni rivojlantirish o'rtasida mustahkam o'zaro bog'liqlik mavjudligini belgilab bergan dastlabki tadqiqotlardan biri sifatida e'tirof etildi.

Shu munosabat bilan hamjamiyatga a'zo davlatlar ta'limning barcha bosqichlarini qamrab oluvchi, aniq maqsad va vazifalarga ega bo'lgan tadbirkorlik ta'limi bo'yicha milliy strategiyalarni ishlab chiqishga chaqirildi. Ta'kidlanishicha, bunday strategiyalarni ishlab chiqish jarayonida umumiy konseptual doirani belgilash va amalga oshirilishi lozim bo'lgan aniq chora-tadbirlarni ishlab chiqish maqsadida barcha tegishli manfaatdor tomonlar – davlat va xususiy sektor vakillarining faol ishtirokini ta'minlash zarur.

Bu chora-tadbirlar milliy o'quv dasturlariga tadbirkorlik mavzularini kiritishdan tortib, maktablar va o'qituvchilarni tadbirkorlik ta'limida qo'llab-quvvatlashgacha bo'lgan turli yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Umumiy maqsad – yoshlar ta'limning barcha bosqichlarida tadbirkorlik ko'nikmalarini muntazam ravishda egallay olishlarini ta'minlashdir.

Tadbirkorlik ta'limi maqsadlarini amalga oshirishda asosiy e'tibor interaktiv shakllardagi amaliyotga qaratilgan bo'lib, bu bilimlarni amaliy faoliyatga aylantirish imkonini beradi, ya'ni faoliyatga va kompetensiyaga yo'naltirilgan yondashuvga asoslanadi. Shu bilan birga, tadbirkorlik ta'limi yoshlarning faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish va ijtimoiy integratsiya vositasi sifatida qaraladi.

Tadbirkorlik ta'limining turli shakllarda amalga oshirilishi uning mohiyati va maqsadlari – natijalarini turlicha talqin qilish bilan bog'liq: bir tomondan, tadbirkorlikni keng ma'noda fuqarolik pozitsiyasi sifatida tushunish; ikkinchi tomondan esa, tadbirkorlikni tanlangan sohada o'z biznesini tashkil qilish va uni boshqarish qobiliyati sifatida tushunish. Ammo birinchi yondashuv YeI mamlakatlarida ustuvor hisoblanadi.

Maktabda sinf o'quvchilariga tadbirkorlikni o'rgatishda turli fanlar integratsiyasidan foydalanish zarur. Masalan, biologiya, ekologiya, matematika, shuningdek, O'zbekistonda tadbirkorlik tarixi kabi fanlar integratsiyasi muhim ahamiyatga ega.

Maktab biologiya kursini o'qitish jarayonida o'quvchilarni tadbirkorlikka yo'naltirish imkoniyati yuqori.

Yuqorida berilganlar shuni ko'rsatadiki, maktab o'quvchilarida tadbirkorlik sohasida zarur kompetensiyalarni rivojlantirish imkonini berish – tadbirkorlik ta'limining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston maktablarida tadbirkorlik asoslarini amaliyotga yo'naltirilgan o'qitishning metodik yondashuvi doirasida quyidagi didaktik-metodik modelni taklif qilish mumkin:

- tizimli va kompetentlikka asoslangan faoliyat yondashuvlari;
- barcha o'quvchilar uchun ochiqlik va kirish imkoniyatining mavjudligi;
- axloqiy-iqtisodiy yondashuv (ijtimoiy mas'uliyat, etika, ekologik muammolar, kelajak uchun resurslar, tarix va hozirgi zamon misollari, O'zbekiston va xorijiy tajriba) kabilar.

Maktab o'quvchilari bilan tadbirkorlik asoslari bo'yicha faoliyat-kompetentlik modelini amalga oshiruvchi muhim ish shakli – loyiha faoliyati bo'lib, unda real raqobatbardosh loyihalar yaratiladi hamda ular turli tanlov va ko'rgazmalarda taqdim etiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Amaliyotga yo'naltirilgan tadbirkorlik ta'limini tashkil etish bo'yicha olib boriladigan eksperimental ishlar eng faol va qiziquvchan pedagoglar hamda o'quvchilarni jalb etadi.

O'zbekistonning umumiy ta'lim standartlari tahlili shuni ko'rsatadiki, maktab ta'limiga tadbirkorlik ta'limiga xizmat qiluvchi fanlar majmuasini kiritish, biologiya fani doirasida tadbirkorlikka yo'naltirilgan sinfdan tashqari mashg'ulotlarni joriy etish, loyihaviy va interaktiv faoliyatni tashkil etish nafaqat ta'limiy vazifalarni hal etadi, balki o'quvchilarning tadbirkorlik ko'nikmalari hamda ijtimoiy faolligini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Azimov I.T. Biologiya o'qitish metodikasi: darslik. – Toshkent: Zuxro Baraka Biznes nashriyoti, 2025.
2. Mirzayeva N.I. Botanika darslarida o'quvchilarni tadbirkorlikka yo'llash orqali bilish faolliklarini oshirish metodikasi // "Biologik tadqiqotlarda zamonaviy yondashuvlarning dolzarb masalalari" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Farg'ona, 2023. – B. 505–508.
3. Рубин Ю.Б. Предпринимательское образование в России и за рубежом: история, содержание, стандарты, качество: монография / под общей редакцией Ю.Б. Рубина. – Москва: "Синергия", 2015. – 416 с.
4. Харджиева С.В. Преподавание основ предпринимательства в гимназии // Экономика в школе. – 2009. – № 3–4 (49–50). – С. 25–33.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №3(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.